

Málsnúmer: M202310-0626
Til: Innviðaráðuneytið
Frá: Alþýðusambandi Íslands
Dags: 27. október 2023

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um lögheimili og aðsetur, lögum um mannvirki og lögum um brunavarnir

Til samráðs inn á samráðsgátt stjórnvalda er nú að finna drög að breytingum á framangreindum lögum. Upphaf vinnunnar má rekja til mannskæðs bruna í júní 2020. Í framhaldi þess bruna fór fram margvísleg vinna og var m.a. lagt af stað í kortlagningu á umfangi búsetu í atvinnuhúsnæði á höfuðborgarsvæði. Í framhaldi þess skipaði innviðaráðherra starfshóp til þess að útfæra úrbætur á brunavörnum þar sem fólk hefur búsetu og koma með mögulegar tillögur að lagabreytingum. Áður hefur birst í samráðsgátt stjórnvalda áformaskjal um breytingar á lögum sem nú eru að stórum hluta tekin upp í drög þessi. Alþýðusamband Íslands (ASÍ) hefur allt frá upphafi tekið virkan þátt, bæði í tillögunagerð á samráðsvettvangi, kortlagningu svo og vinnu og setu í starfshópi ráðherra.

ASÍ styður frumvarpið í ljósi þeirra aðstæðna sem til eru komnar á húsnæðismarkaði. Um langt skeið hefur sambandið verið óþreytandi í að fjalla um og vekja athygli stjórnvalda og annarra á þeirri afleitu stöðu og skort á heildarsýn í húsnæðismálum sem hefur leitt til þess að alvarlegur og viðvarandi skortur er og verður áfram á viðunandi íbúðarhúsnæði til búsetu hérlendis. Þá hafa myndast kjöraðstæður fyrir hagnaðardrífinn leigumarkað, ekki síst í atvinnuhúsnæði. Á sama tíma og Ísland laðar til sín erlent vinnuafli, getur það á engan hátt tryggt innviði og aðgengi þess að samfélaginu og viðunandi húsnæðiskost. Samkeppni á leigu- og vinnumarkaði leiðir til þess að atvinnurekendur sem geta boðið uppá atvinnu og húsnæði eru líklegri til að fá starfsfólk. Þetta getur skapað hættulegar aðstæður fyrir launafólk og mögulega misneytingu sökum aðstöðumunar. Staða á húsnæðismarkaði hefur skapað hér ákveðna jaðarsetningu og þeir sem það síst hafa, gera síður athugasemdir eða sækja rétt sinn.

Á meðan það hryggir að þörf er á slíku frumvarpi sem hér er unnið að drögum að, er þó ekki hægt annað en að taka undir þau efnistöð sem þar er að finna. Frumvarpinu má í raun skipta í fjóra flokka: Heimila sérstakt aðsetur, stuðla að fjöldatakmörkunum skráðra aðila á hvert fastanúmer fasteignar og veita þar sem þjóðskrá Íslands ríkari töl til eftirlits og lagfæringar á raunskráningu, lagfæra og styðja heimildir slökkviliðs til aðgangs að íbúðarhúsnæðum og heimild til stjórnvaldssektar, en ekki bara dagsektir ef brunavarnir eru í ólagi.

Sérstakt aðsetur og rýmkaðar heimildir þjóðskrár Íslands og eigenda

Íbúðarhúsnæðis: Upp er komin sú staða að tæplega 4000 einstaklingar eru skráðir ótilgreindir í hús hér á landi og alla vega 2000 einstaklingar búa í atvinnuhúsnæði á höfuðborgarsvæðinu einu og sér. Rangar lögheimilisskráningar eru algengar í þessum hópi og miðað við núverandi löggjöf er ómögulegt að nálgast heildarmynd á íbúum hvers sveitarfélags. Þó að kortlagningin á búsetu í atvinnuhúsnæði hafi sýnt að búseta fólks í atvinnuhúsnæðum er ólík og ástand fasteigna sömuleiðis, þá verður að líta til þeirra hóps sem hefur það einna verst. Ómannsæmandi húsnæði, félagsleg einangrun og stigma fylgir þeim sem ekki hafa raunveruleg val um annað húsnæði. Það eru nánast mánaðarleg tíðindi um alvarlegar og hættulegar aðstæður sem skapast í kringum og í atvinnuhúsnæði sem búið er í. Um orðinn veruleika er því miður að ræða og til að stemma stigu við því öngþveiti sem nú ríkir á þessum skuggahliðum leigumarkaðarins, er ljóst að þörf er á þeim skrefum sem fram koma í drögum þessum. Það er óboðlegt að þegar viðbragðsaðilar koma að brennandi atvinnuhúsnæði, hafi þeir litlar sem engar upplýsingar um hvort einhver búi í húsnæði, eða hversu margir. Eðli máls samkvæmt eru björgunaraðgerðir ólíkar eftir því hvort fólk dvelji og búi í húsnæði, en ella.

ASÍ telur því brýnt að fá yfirsýn yfir raunbúsetu fólks til að tryggja öryggi þess og greina frekar leiðir til úrbóta í húsnæðismálum. Þrátt fyrir að vandinn verði ekki leystur nema á þann augljósa hátt að leiðrétta hér ósanngjarnan og tvískiptan leigumarkað með örari og virkri uppbyggingu íbúðarhúsnæðis má ætla að með því að heimila sérstakt aðsetur veiti viðbragðsaðilum upplýsingar eða hugmynd um það húsnæði sem það kemur að í björgunaraðgerðum. Til þess að mæta virkni undanþágu þessarar er samhliða því lagt til að Þjóðskrá Íslands og eigendur fasteigna geti takmarkað hversu margir mega búa í fasteign og leiðrétt skráningar fólks skv. raunbúsetu. Er því um að ræða tvíhliða verkfæri í átt að betri skráningum fyrir viðbragðsaðila, sveitarfélög og stjórnvöld.

Aðgengi slökkviliðs: Það er mikilvæg réttarbót að slökkviliði verði veittur aðgangur að íbúðarhúsnæðum með úrskurði dómara. Reynslan sýnir að þörf er á aðgengi að íbúðarhúsnæðum. Slíku húsnæði er verulega breytt frá upprunalegum tilgangi og fjölda íbúenda. Um getur verið að ræða ólöglegar breytingar á íbúðarhúsnæðum og mismunandi rýmum í hagnaðarskyni til að leigja húsnæði sem flestum. Slíkar breytingar gera það að verkum að endurskoða þurfi brunavarnir þar. Líkt og segir í frumvarpsdrögum er rétturinn til lífs mikilvægari en réttur til einkalífs, þó báðir þættir teljast ein af okkar grundvallarréttindum. Um er að ræða aðeins breytingu á þegar settum lögum, til þess að ná fram tilgangi þeirra og ætti því ekki að vera sérstakur vafi um ágæti markmiðs og tilgangs breytingar þessar.

Ríkari heimildir til sektar: Þá er því tekið fagnandi að veita eftirlitsaðilum rétt til þess að setja á stjórnvaldssektir, enda geta dagsektir aðeins veitt takmarkað aðhald í málaflokki sem þessum. Því miður er ákveðinn hópur eigenda húsnæðis ekki umhugað um öryggi og brunavarnir, heldur aðeins hagnaði útleigðra eininga. Nauðsynlegt er að geta sett á stjórnvaldssektir til þess að varnaðaráhrifum laga um brunavarnir er náð.

Í öllum framangreindum aðgerðum telur ASÍ að tekin eru skref í rétta átt til að huga að öryggi íbúa.

Gerðar eru hins vegar athugasemdir við það að ekki hafi verið skoðað af meiri alvöru rétt þeirra sem búa í atvinnuhúsnæði til húsaleigubóta eins og má sjá í tillögum starfshóps. Ekki er að sjá sérstök rök fyrir því að veita ekki fjárhagslegan stuðning til leigjenda í atvinnuhúsnæði.

ASÍ vill þó ítreka að þrátt fyrir að fallist er á meginefni draga þessa að frumvarpi, er ekki á nokkurn hátt hægt að fallast á og samþykkja þá stöðu fólks í landinu að neyðast til þess að búa í húsnæðum sem oft eru óviðunandi með öllu og tilheyrandi hættu á heilsu og lífi. Stjórnvöldum ber að taka á vandanum með skilvirkum hætti og mega drög þessi á engan hátt ef verða að lögum, leiða til þess að leggja hendur í skaut og una því sem orðið er. Samhliða mögulegri lagasetningu er það skýlaus krafa að stjórnvöld beiti raunverulegum úrræðum til þess að leiðrétta það sem orðið er. Frumvarp þetta megi ekki leiða til afregluvæðingar á búsetu og lögheimilisskráningu fólks.

Virðingafyllst,

f.h. Alþýðusamband Íslands

Karen Ósk Nielsen Björnsdóttir – lögfræðingur ASÍ

Aleksandra Leonardsdóttir – sérfræðingur ASÍ í fræðslu og inngildingu